

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

«Η αγιορείτικη χαρακτηριστική του Μάρκου Καμπάνη»

(απόσπασμα κειμένου, δημοσιευμένου στο «Μάρκος Καμπάνης, Ζωγραφίζοντας στο Άγιον Όρος», Ίνδικτος, Αθήνα 2009).

Ο Μάρκος Καμπάνης (γ. 1955), με σπουδές ζωγραφικής και χαρακτηριστικής στην Αγγλία, φιλοτεχνεί χαρακτηριστικά —κυρίως λινόλαια, μερικές χαλκογραφίες και ευάριθμες μονοτυπίες—, πιστός από τη δεκαετία του 1990, ανάμεσα σε άλλα, σε μια θεματογραφία που συνδέεται με το Άγιον Όρος, τις μονές και τους πύργους του. Η άμεση επαφή του με τυπώματα των αθωνίτικων μονών, βιωματικά από το 1992, αναμφίβολα γονιμοποίησε τη δική του δημιουργία, ενώ, ως ενημερωμένος, ανήσυχος καλλιτέχνης, δεν αγνόησε καθόλου την ευρωπαϊκή παράδοση στη χαρακτηριστική, η οποία άλλωστε συνδιαμορφώνει και προσδιορίζει το ύφος του.

Τις χάρτινες εικόνες, τα θρησκευτικά χαρακτηριστικά, είχε την ευκαιρία να μελετήσει καλά ο Καμπάνης στο Άγιον Όρος. Χάρη στη συμπαράσταση του ρέκτη της θρησκευτικής χαρακτηριστικής, πατρός Ιουσίνου Σιμωνοπετρίτου, πέρασαν από το βλέμμα και τα χέρια του Καμπάνη χάλκινες πλάκες, «χαλκώματα». Η ιδέα ενός εργαστηρίου στον Άθω πήρε τότε να ωριμάζει, σαν αναβίωση των αγιορείτικων εργαστηρίων χαρακτηριστικής, των λεγόμενων «σταμπαδούρικων» (από την ιταλική λέξη «στάμπα», που συνεκδοχικώς σημαίνει «τύπωμα»), με την ανατύπωση αγιορείτικων χαλκογραφικών μητρών από συγκεκριμένες μονές —Σιμωνόπετρας, Ιβήρων, Διονυσίου, Γρηγορίου, Ζωγράφου, Φιλοθέου, Καρακάλλου, κ.ά. Το εργαστήριο χαλκογραφίας στήθηκε εντέλει στις Καρυές, όπου ο Καμπάνης επιδόθηκε με ενθουσιασμό στην εκτύπωση πολλών χαλκογραφικών πλακών που έφταναν από τα μοναστήρια και τις σκήτες. Επαναλαμβάνονταν, πολλά χρόνια μετά, η μακραίωνη δραστηριότητα των Αγιορειτών μοναχών, που τύπωναν, ζώντας στη μοναστική σιωπή, ευλογίες, χαρακτηριστικά, για να τα πάρουν, ενθύμια, μαζί τους οι προσκυνητές.

Η θεωρούμενη από τις πρωιμότερες ελληνικές ξυλογραφίες απεικόνιση της μορφής του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου —ξυλογραφία την οποία ο προσεκτικός μελετητής της βυζαντινής και μεταβυζαντινής τέχνης, καθηγητής †Ανδρέας Ξυγγόπουλος χρονολογεί μέσα στον 17ο αιώνα, ενώ, όπως μας πληροφορεί ο καθηγητής †Παύλος Μ. Μυλωνάς (εφ. *Η Καθημερινή*, 22 Μαρτίου 1995), η μήτρα του έργου βγήκε από τη Μονή Διονυσίου του Άθω το 1963, με την άδεια του Διονυσιάτη γέροντα Γαβριήλ, για να φτάσει στο Εργαστήριο Χαρακτητικής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και να τυπωθεί από τον τότε επιμελητή του Γιάννη Παπαδάκη σε μικρό αριθμό αντιτύπων (ένα από τα οποία προσφέρθηκε στον διευθυντή της Εθνικής Πινακοθήκης και

Μουσείου Αλεξάνδρου Σούτζου, †Μαρίνο Καλλιγά, και έκτοτε φυλάσσεται στις συλλογές της)— λανθάνει στις αδρές γραμμές των χαρακτηριστικών του Καμπάνη. Εξάλλου μια τελευταία ανατύπωση της περίφημης αυτής ξυλογραφίας, σε ολιγάριθμα αντίτυπα, έγινε και από τον ίδιο τον Καμπάνη στο εργαστήριο των Καρυών. Αλλά και ο μάστορας χαρακτήης Ευθύμης Παπαδημητρίου (1895-1958), που απεικόνισε λιτά όψεις του αθωνίτικου τοπίου τη δεκαετία του 1930 στο βιβλίο του Ζαχαρία Παπαντωνίου *Άγιον Όρος* (1934), προϋποτίθεται για την πληρέστερη κατανόηση της χαρακτηριστικής του Καμπάνη.

Το 1997 ο Καμπάνης συνέχιζε την εκτυπωτική δραστηριότητά του στην Αθήνα, στο εργαστήριο που, όχι χωρίς νόημα, θα το ονόμαζε «Το Όρος». Εκτός από τις αναπαραγωγές παλιών χαλκογραφιών, δεν έλειψε και η προσωπική εργασία του στη χαρακτική, εργασία στην οποία, άλλωστε, επικεντρώνεται η έκδοση αυτή. Τα πρώτα δικά του αγιορείτικα χαρακτηριστικά δημιουργήθηκαν με την τεχνική της χαλκογραφίας, τεχνική που χρησιμοποιούσε στα χαρακτηριστικά του έως τότε. Το 1991 έφερε, αντίδωρο, στη Σιμωνόπετρα μια χαλκογραφία του —εισιπήριό του στον κόσμο της αγιορείτικης χαρακτικής... Δεν τον άφησε αδιάφορο και η σπάνια για την Ελλάδα μέθοδος της ξεστής χαλκογραφίας (μετζοτίνας, μεσοτονίας - mezzotinta), με την οποία έκανε ένα ημιτελές έργο.

Ανάμεσα στα χρόνια 1996 και 1998 ο χαρακτήης σχεδίασε και σκάλισε στο λινόλαιο 32 έργα με θέματα πύργους μονών του Αγίου Όρους. Η τεχνική του συνθετικού μουσαμά, του λινόλαιου, δεν του ήταν άγνωστη. Τα χαρακτηριστικά του, με τους πύργους σε μικρές διαστάσεις, εκτέθηκαν στην Αθήνα, στην Πολιτιστική Εταιρεία «Πανόραμα», τον Νοέμβριο του 1998. Την έκθεση συνόδευε, δίκην καταλόγου, επιμελημένο βιβλίο (*Οι Πύργοι του Αγίου Όρους*, Εκδόσεις Αρμός), το οποίο συγκέντρωνε και ποικίλα λογοτεχνικά κείμενα που πλαισιώναν τα έργα, σύντομα ιστορικά σχόλια για τους πύργους από τον ειδικό στους πύργους αρχιτέκτονα-αναστυλωτή Πλούταρχο Θεοχαρίδη, και βιβλιογραφικές πηγές. Τα σχέδια και τα ασπρόμαυρα χαρακτηριστικά, σε αρμονικό συνδυασμό εικόνας και γραμμάτων, εξωτερικεύουν την κατάνυξη, ενώ διακρίνονται για την αμεσότητα της σύλληψης και την ένταση της εκτέλεσης.

Το 1999 ο Καμπάνης προχώρησε σε ένα ακόμα λεύκωμα με αγιορείτικη θεματογραφία, στην επετειακή σειρά πέντε μικρών διαστάσεων ασπρόμαυρων θεμάτων πάλι σε λινόλαιο για τα εκατόν πενήντα χρόνια παρουσίας της βατοπαιδινής Σκήτης του Αγίου Ανδρέα. Και στην περίπτωση αυτή, το υλικό θα του επιβάλει να κινηθεί με προσήλωση στην αδρότητα της γραμμής και στην ιερότητα των εικόνων. Το λεύκωμα, παρουσιάστηκε, μαζί με σχέδια και πίνακες, τον ίδιο χρόνο, σε έκθεση που έγινε στο Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης.

Το 2001 ήρθε το τρίτο λεύκωμα, με πέντε ασπρόμαυρες απεικονίσεις σε λινόλαιο από την παλαιόφατη Ιερά Μονή Ιβήρων. Σαν να αισθάνεται την

ατμόσφαιρα της άσκησης και της προσευχής, ο Καμπάνης μεταφέρει στα χαρακτηριστικά του το κλίμα της ησυχίας των κτηρίων και των ενοίκων τους. Τον ίδιο χρόνο, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «Μύθοι Πολιτισμού» του Δήμου Σταγίρων-Ακάνθου, λειτούργησε στο ξενοδοχείο «Akrathos», στην Ουρανούπολη της Χαλκιδικής, έκθεση αγιορείτικων χαρακτηριστικών του, σε δύο ενότητες: η πρώτη ήταν αφιερωμένη στις ανατυπώσεις από τις παλιές αγιορείτικες χαλκογραφικές πλάκες· η δεύτερη περιελάμβανε τα χαρακτηριστικά του σε λινόλαιο από τα λευκώματα *Οι Πύργοι του Αγίου Όρους* και *Η Σκήτη του Αγίου Ανδρέα*.

Τέλος, προσθέτουμε εδώ, προκειμένου να γίνει σφαιρική η αναφορά στα αγιορείτικα θεματογραφία χαρακτηριστικά του Καμπάνη, και ένα άλλο λεύκωμα, με πέντε θέματα από τις Καρυές, το οποίο αποτέλεσε την πρώτη προσπάθειά του προς τον θεματικό αυτόν κύκλο και δεν ολοκληρώθηκε ποτέ —μοναδικός ολοκληρωμένος καρπός του, έργο που απεικονίζει το καμπαναριό του Πρωτάτου.

Εκπρόσωπος της κατηγορίας του ζωγράφου-χαρακτή, ο Καμπάνης επιχείρησε να φιλοτεχνήσει στο διάστημα από το 2006 έως το 2008 τολμηρές μονοτυπίες, μοναδικά τυπώματα που αποδεικνύουν την ελευθερία της φαντασίας του στον χειρισμό γραμμών και χρωμάτων. Εδώ οι φόρμες των θεμάτων του σχηματοποιούνται.

Η σύνοψη της δημιουργίας ενός καλλιτέχνη σε έκθεση επιτρέπει να εξαγάγουμε συμπεράσματα και να διαβλέψουμε ίσως την περαιτέρω πορεία του. Τα χαρακτηριστικά του Μάρκου Καμπάνη, με εμμονή σε αγιορείτικα θέματα, μοιάζουν με τις παλιές απλοϊκές ξύλινες σφραγίδες που αποτύπωναν σε ζυμωμένα πρόσφορα την πίστη των γυναικών του λαού. Κυριαρχούν η λιτή χάραξη, που δεν επιτρέπει φλυαρίες, όπως και οι γενικευτικές επιφάνειες, που δεν δίνουν τονικές διαβαθμίσεις. Ο Καμπάνης προσκομίζει τα τίμια έργα του, με τον σεβασμό του γνώστη της μακράς, θρησκευτικής και κοσμικής, παράδοσης της νεοελληνικής χαρακτηριστικής, αφού την έχει προηγουμένως κατανοήσει σε σχέση με την ευρωπαϊκή παιδεία του. Έτσι, στα αγιορείτικα χαρακτηριστικά του κατορθώνει —και θα εξακολουθεί— να ανακαλεί εικόνες, το χειρωνακτικό μέρος των οποίων αντισταθμίζεται από το πνευματικό φορτίο τους.